

Institutionen för individ och samhälle
Socionomprogrammet

vfusocionom@hv.se

Guide till VFU-handledare

Verksamhetsförlagd utbildning i
socialt arbete

30 hp

VFU110

Högskolan Väst 2022-08-25

Till dig som erbjuder våra studenter plats för verksamhetsförlagd utbildning, VFU

Den här guiden är framför allt tänkt att fungera som information och ett stöd för dig som tar uppdrag som handledare för studenter under den verksamhetsförlagda delen av socionomprogrammet. Även övriga i verksamheten, som ex ansvariga chefer och arbetskamrater kan med fördel ta del av guiden

Guiden innehåller beskrivningar av vad socionomprogrammet omfattar och vad den verksamhetsförlagda utbildningen innebär. Vi beskriver också hur vi tänker att handledningen ska utformas men att det naturligtvis också styrs av de specifika förutsättningar som råder på just din arbetsplats.

I guiden ges information om vad som gäller för studenten under VFU-perioden; om tider, frånvaro och annat som är viktigt att ha med i planeringen av VFU:n. Studenten får motsvarande information genom Kursanvisning och Kurs-PM för kursen.

Socionomprogrammet

Socionomprogrammet leder fram till en yrkesexamen och är en så kallad ”generalistutbildning” som ger kunskaper och färdigheter att arbeta inom en rad områden. Med en akademisk examen som socionom kan utexaminerade studenter arbeta med kvalificerat socialt arbete inom socialtjänstens verksamhetsområden och inom skola och hälso- och sjukvård. Andra arbetsområden som kan vara aktuella är familjerådgivning, kriminalvård, arbetsförmedling, frivilligorganisationer, diakoni och företagshälsovård.

Huvudområdet för socionomexamen är socialt arbete. I relation till socionomprogrammet inbegriper huvudområdet socialt arbete *teoretiska kunskaper och praktiska färdigheter i att arbeta med sociala problem och dess orsaker*, konsekvenser och lösningar. Huvudområdet fokuserar på det sociala arbetets kärnområden och dess målgrupper, så som barn och unga i behov av skydd och stöd, äldre och åldrande, funktionsnedsättning, psykisk ohälsa, integration, fattigdom, hemlöshet, missbruks- och beroendeproblematik, våld i nära relationer, samt brottsoffer och som knyts an till socialpolitik och samhällsplanering. Stor vikt läggs vidare vid kunskaper och färdigheter i att arbeta med förebyggande socialt arbete. Det kan t.ex. innebära att arbeta för att frigöra och utveckla enskildas och grupperns egna resurser, att verka på en övergripande samhällsplanerande nivå samt främja jämlikhet och social hållbarhet.

Den socialpedagogiska profilen kommer till uttryck genom att sätta fokus på den pedagogiska dimensionen i det sociala arbetet med mobilisering, delaktighetsfrämjande metoder och frigörelse av människors resurser.

Programmets innehåll och upplägg

Socionomprogrammet vid Högskolan Väst är uppbyggt så att de första två terminerna utgörs av kurser om huvudområdet socialt arbete och dess vetenskapliga grund.

Den första terminen ges en första introducerande kurs som tar upp socialt arbete som ämne, profession och fält, bland annat genom att verksamhetsföreträdare, forskare och brukarrepresentanter delger och diskuterar sina erfarenheter inom området. Studenterna ges också en översiktlig introduktion till olika sätt att närma sig sociala problem samt aktuell forskning och teoribildningar inom huvudområdet. Yrkesmässiga förväntningar, gruppen som redskap för lärande, samt vetenskapligt förhållningssätt och akademiskt skrivande är centrala delar. Under terminens andra och tredje kurs ges orienterande kunskaper om olika teoretiska perspektiv i socialt arbete och socialpedagogik, t. ex teorier kring människors utveckling, lärande och livsvillkor.

Här introduceras också arbetet med personlig och professionell utveckling (PPU). Personlig professionell utveckling omfattar totalt 6 hp och behandlas inom ramen för flertalet kurser. Terminen avslutas med en kurs som rör samhällsliga perspektiv och välfärdspolitiska modeller.

Den andra terminen inleds med en kurs om grundläggande forskningsmetodik i socialt arbete. Här ges orienterande kunskaper om vetenskapsteori och forskningsmetoder som grund för förståelsen av olika utvärderingsmodeller och evidens i socialt arbete. Därefter följer en kurs som rör samhällsförändring, globalisering, samt internationella perspektiv på socialt arbete med fokus på bland annat migrationsprocesser och transnationellt socialt arbete. Sen följer kursen Organisering i socialt arbete som bland annat behandlar frågor om det sociala arbetets institutionella villkor och handlingsutrymme. Terminen avslutas med en kurs om det sociala arbetets juridik. Utifrån det välfärdspolitiska ramverk som introduceras i första terminens avslutande kurs breddas och fördjupas här kunskaperna om statsvetenskap, rättssociologiska perspektiv, juridisk arbetsmetod samt offentlig rätt så som statsrätt och förvaltningsrätt.

Den tredje terminen fortsätter med ytterligare en kurs om juridik i socialt arbete som bland annat innefattar privaträtt, socialrätt, hälso- och sjukvårdsrätt samt straffrätt. För samtliga rättsområden behandlas barnperspektivet. Därefter följer en kurs inom utredning, handläggning och dokumentation. Terminen avslutas med den första av fyra kurser som rör det sociala arbetets målgrupper. Denna kurs handlar om frågor som rör fattigdom och försörjning.

Den fjärde terminen har huvudsakligen ett målgruppsrelaterat innehåll, med kurser som rör missbruk, beroende och psykisk ohälsa, barn, unga och familjer samt äldre och funktionshinder. Ett centralt mål i dessa kurser handlar om att kunna redogöra för och analysera hur utsatta livsvillkor t. ex i form av våld i nära relationer, missbruk och psykisk ohälsa i familjen och på vardagsarenor kan påverka livssituationen för barn och unga samt äldre och personer med funktionsnedsättningar. Ett annat framträdande mål är att studenten ska kunna redogöra för och kritiskt granska arbetsmetoder och förhållningssätt inom socialt arbete med olika målgrupper. Terminen avslutas med kursen Vetenskaplig metod och

fältarbete som syftar till att fördjupa kunskaper i vetenskapsteori och forskningsmetodik och att tillämpa dessa kunskaper inom ramen för ett självständigt fältarbete.

Femte terminen består av den verksamhetsförlagda utbildningen, VFU, där studenterna ges möjlighet att fördjupa och tillämpa de kunskaper och färdigheter som införlivats under utbildningens fyra första terminer (se mer nedan).

Den sjätte terminen innefattar kurser i forskningsmetodik samt examensarbete i socialt arbete.

Den avslutande sjunde terminen utgörs av fördjupande och profilstärkande kurser på avancerad nivå. Terminen inleds med en valbar fördjupningskurs – Ledarskap i socialt arbete alternativt Kommunikation och handledning i socialt arbete. Därefter följer tre kurser som fördjupar kunskaper och färdigheter avseende socialpedagogiskt arbete med utgångspunkt i tidigare målgruppskurser; barn, unga och familj, äldre och funktionshinder samt fattigdom och försörjning.

Vad är VFU?

Verksamhetsförlagd utbildning i socialt arbete är en läraaktivitet, en kurs i programmet, som syftar till att skapa förutsättningar för att tillägna sig kunskaper och färdigheter som är viktiga inför kommande yrkesutövning och för att möta framtida krav från en föränderlig omvärld. Merparten av kursen är förlagd till en verksamhet inom det sociala arbetets fält.

Kursens mål (se nedan) syftar mot att studenterna under handledning från såväl verksamhet som från skolan utvecklar kunskaper och färdigheter att kunna bedriva professionellt socialt arbete. Frågor som rör makt, etik och de professionellas handlingsutrymme är centrala i kursen. Genom integration av olika kunskapsformer kommer studenterna att utveckla färdigheter och förmågor avseende bland annat metoder och förhållningssätt, självkänedom, etik och samtalskompetens. Dessutom fördjupas kunskap och handlingskompetens i relation till det sociala arbetets rättsliga ramar, organisation och samverkan med andra aktörer.

Under VFU-kursen ges studenten uppgifter, som syftar till att problematisera, reflektera och analysera situationer i arbetet, samt att beskriva och kritiskt granska verksamheten. Handledda seminarier ger möjlighet att diskutera och integrera teoretiska och vetenskapliga kunskaper samt professionsspecifika färdigheter. Reflektion, AIL och personlig utveckling är betydelsefullt för att studenten ska utveckla sin handlingsberedskap för den kommande yrkesrollen. VFU-kursen innehåller lärarledda examinerande seminarier där konkreta fall relateras till teoretiska perspektiv i syfte att integrera teoretiska och vetenskapliga kunskaper samt professionsspecifika färdigheter. VFU på socionomprogrammet är en väsentlig del i ett arbetsintegrerat lärande, AIL, som är en grund i Högskolan Västs alla utbildningar.

Kursen *Verksamhetsförlagd utbildning, VFU*, på socionomprogrammet omfattar 30 hp (av programmets totalt 210 hp).

Mål för VFU-kursen

Efter avslutad kurs ska studenten kunna:

- beskriva och reflektera över verksamhetens mål, uppdrag och organisatoriska sammanhang,
- beskriva och reflektera över socionomens arbetsuppgifter och yrkesroll i verksamheten, samt identifiera former för samverkan inom och utom organisationen,
- identifiera och analysera problem och resurser samt i förekommande fall föreslå, motivera, planera och följa upp insatser i samarbete med de människor och organisationer som berörs,
- visa förmåga att tillämpa och reflektera över metoder i socialt arbete samt tillämpa den lagstiftning och de konventioner som reglerar det sociala arbetet,
- redogöra för arbetsledning i socialt arbete dess villkor och förutsättningar för såväl ledare som medarbetare och arbetsgruppens betydelse för det sociala arbetets yrkesutövande,
- visa förmåga att kritiskt reflektera över etiska aspekter och förhållningssätt i socionomens yrkesroll och kunna problematisera det sociala arbetet utifrån ett köns-, klass-, etnicitets- samt maktperspektiv,
- beskriva och analysera hur den verksamhet där studentens utbildning är förlagd specifikt arbetar för att motverka våld i nära relationer,
- visa förmåga att under handledning planera, strukturera och självständigt genomföra förekommande arbetsuppgifter med utgångspunkt i ett professionellt förhållningssätt samt kunna reflektera över sin egen läroprocess och identifiera behov av att ytterligare utveckla sin kompetens,
- visa kommunikativa färdigheter i praktiskt socialt arbete i möten med de människor som berörs, inkluderat att initiera, upprätthålla och avsluta kontakter med klienter,
- visa förmåga att kritiskt granska och reflektera över sitt eget och andras bemötande, arbetssätt och metoder i socialt arbete.

Handledning

Handledning innebär att vägleda, följa upp och stödja studenten i sitt lärande under VFU-kursen. I det ingår att handledare och student fortlöpande för diskussioner om mål och metoder kopplade till arbetsuppgifterna samt de känslor och upplevelser som väcks hos studenten i det vardagliga arbetet. Studentens behov ska vara i fokus och det är angeläget att studenten stimuleras att själv finna tänkbara lösningar och alternativa handlingslinjer och ges möjlighet att diskutera dessa med handledaren.

Handledaren rekommenderas att använda boken: *Studenthandledning under verksamhetsförlagd utbildning* av Lilja Calvert (Studentlitteratur 2021) alternativt *VFU i praktiken – studentens handbok för verksamhetsförlagd utbildning*, Lilja Calvert (Studentlitteratur 2020). som också är en del av studentens kurslitteratur.

Lärandeplan

Studenten ska tillsammans med handledaren göra en individuell lärandeplan när VFU-perioden inleds. Lärandeplanen beskriver de arbetsuppgifter i verksamheten som studenten kan observera och utföra under kursen. Planeringen kan också beskriva andra aktiviteter som studenten kan delta i/utföra som ett led i kunskapsinhämtning, ex studiebesök, intern kompetensutveckling, föreläsningar, verksamhetspecifik litteratur. Planeringen ska tydligt knyta an till kursens mål. Lärandeplanen ska även innehålla ett kontrakt mellan handledare och student, om ömsesidiga förväntningar och arbetsformer. Studenten kommer att redovisa sin lärandeplan för sin VFU-lärare.

Planerade samtal

Vid första handledningstillfället är det bra om handledare och student tillsammans diskuterar ömsesidiga förväntningar och arbetsformer, vilket också omfattar hur tiden på VFU-platsen ska läggas upp. Förutom den kontinuerliga vardagliga kontakten mellan handledare och student ska planerade samtal läggas in där studentens lärande är i fokus.Handledningssamtal bör ske varje vecka och omfatta minst en timme. Studenten ansvarar för innehållet i handledningssamtalen men det kan planeras tillsammans med handledaren. En kontinuerlig uppföljning av lärandeplanen bör ske i handledningen. Dokumenten för mittvärdering och slutbedömning kan användas i den kontinuerliga uppföljningen.

Tänk på att:

- introducera studenten i vad som gäller på arbetsplatsen, ex. med raster, lunch, material
- ge studenten tillträde till lokalerna; nycklar, passerkort el. likn.
- se över vilka behörigheter studenten ska ha till verksamhetssystem, som dokumentationssystem och intranät.
- studenten informeras om tystnadsplikt och annat regelverk som gäller i verksamheten.
- studenten tilldelas arbetsplats med möjlighet att förvara tillhörigheter.

VFU-lärare

Under den verksamhetsförlagda utbildningen är studenterna knutna till lärare på skolan vars uppgift är att följa upp studentens VFU.

Uppföljningen sker genom att lärare, student och handledare gemensamt samtalar och reflekterar över hur det fungerat hittills samt förutsättningar för att uppnå lärandeplanen och kursens mål. Genom lärarens medverkan finns möjlighet att fånga upp och ge handledning kring eventuella problem eller svårigheter.

Uppföljningen sker vanligtvis genom videomöte, men besök på plats kan ske om handledare, student eller VFU-läraren bedömer det lämpligt.

Seminariedagar

Under VFU-kursen deltar studenten i tre lärarledda heldagsseminarier på skolan. Seminarie-tillfällena är examinerande, med obligatorisk närvaro.

Studenterna är indelade i mindre seminariegrupper som ur sekretesssynpunkt betraktas som en handledningsgrupp. Det innebär att det som avhandlas i gruppen inte får diskuteras i andra sammanhang. Studenterna förbereder sig genom att läsa kurslitteratur och komma in med ett skriftligt underlag inför respektive seminarium. Studenten bör ha möjlighet att diskutera seminarieuppgifterna med sin handledare.

Studenterna har även som en examinerande uppgift att i sin seminariegrupp planera och genomföra en informationsdag, med utgångspunkt i en eller flera VFU-platser, för de studenter som går första terminen på socionomprogrammet. Syftet är dels att ge nyblivna studenter en inblick i socionomens arbetsfält, dels att VFU-studenterna ges möjlighet att praktisera planering och gruppledning.

Studiebesök

För att få kunskaper om andra intressanta verksamhetsområden eller samarbets-/samarbetspartners kopplade till VFU-platsen, uppmuntrar vi studenten att göra studiebesök under VFU-perioden. Tillsammans med handledaren diskuteras vilka studiebesök som kan vara relevanta, kopplat till kursens mål. Ett tips kan vara att besöka andra studenters VFU-platser. När ni i början planerar VFU-tiden kan det vara bra att även diskutera när och var studenten vill göra studiebesök. Studiebesöken ska vara väl förberedda, t.ex. genom att ha förberett frågor att ställas vid besöket.

Personlig och professionell utveckling

En viktig del av utbildningen är att studenterna regelbundet under studietiden får tillfälle att reflektera kring sin personliga och professionella utveckling (PPU). Inom ramen för en lärarhandledd PPU-grupp ger utrymme att tillsammans och enskilt reflektera kring teman som t ex vikten av relationskompetens, professionsetik och ett professionellt förhållningssätt. Vid personlig professionell utveckling möjliggörs reflektioner kring yrkesrelaterade dilemman, egna värderingar och självkänedom, vilket knyter an till flera av de nationella målen för socionomexamen.

Under VFU-kursen finns ett obligatoriskt, lärarlett PPU-moment. Studenterna har sedan sin första termin varit indelade i PPU-grupper, som följs åt under hela utbildningen. PPU-gruppen är inte samma som VFU-kursens seminariegrupper. Kursansvarig för VFU-kursen tar fram uppgift för PPU-träffen.

Sekretess och registerkontroll

Högskolans utgångspunkt är att studenten omfattas av den sekretesslagstiftning som verksamheten och handledaren lyder under.

I alla verksamheter som riktar sig till barn och ungdom gäller att studenten innan den påbörjar sin VFU ska kunna uppvisa ett registerutdrag från belastningsregistret enligt lag (SFS 2013:852) om registerkontroll. Utdrag från *såväl* belastnings- *som* misstankeregister gäller vid VFU på HVB för barn och ungdom samt stödboende enl. socialtjänstlagen enl. lag (SFS 2007:171).

Därutöver kan verksamheter ha egna riktlinjer om registerkontroll. Det är viktigt att studenten vid första kontakten med den erbjudna VFU-platsen i så fall får information om sådan riktlinje.

Anmälningsskyldighet

Studenter som gör sin VFU omfattas av den anmälningsskyldighet om missförhållanden, Lex Sarah, som gäller enligt socialtjänstlagen, SoL, och lag om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS (SOSFS 2011:5). Det är viktigt att studenten tar del av de rutiner som gäller i verksamheten för Lex Sarah-anmälan.

Av 14 kap. 1c§ SoL framgår att alla som får kännedom eller misstanke om att barn far illa *bör* anmäla det till socialtjänsten. Det kan alltså gälla studenten som gör sin VFU i verksamheten. *Skyldighet* att anmäla om att barn far illa gäller anställda.

Arbetsmiljö, hot och våld

Högskolan förutsätter att studenten omfattas av VFU-platsens ordinarie arbetsmiljöarbete, såväl det fysiska som det psykosociala. Det innebär t.ex. tillgång till omklädning eller skyddskläder när så krävs och tillgång till arbetsplats inom de ramar som gäller för verksamheten i övrigt.

Om studenten utsätts för hot, våld eller trakasserier på sin VFU-placering utgår högskolan från att verksamheten tillämpar samma rutiner som för övriga anställda. Vid incidenter och händelser gällande hot och våld eller annan arbetsrelaterad skada ska studentens VFU-lärare snarast kontaktas, kopia av rapporter om incidenter och händelser som upprättas i verksamheten skickas också till studentens VFU-lärare.

En personskadeförsäkring finns tecknad hos Kammarkollegiet för studenter vid de statliga universiteten och högskolorna. Försäkringen gäller i Sverige. Den gäller under skoltid och under direkt färd mellan bostaden och den plats där skoltiden tillbringas. Till skoltid räknas all verksamhet i högskolans regi, som VFU.

VFU-tid/arbetstid/frånvaro

VFU-perioden omfattar 20 veckors heltidsstudier. I VFU innefattas alla delar som hör till arbetsuppgifterna i verksamheten, även arbetsplatsträffar, planerings- och samverkanskonferenser. Därutöver ska studenten ha tid för handledning, litteraturstudier, seminarier på skolan, studiebesök, föreläsningar, eget dokumenterande och reflektion. Ett riktmärke är att studenten använder i genomsnitt 4-6 timmar per vecka för egna uppgifter som litteraturstudier, skriftliga inlämningsuppgifter och egen dokumentation.

Student och handledare bestämmer tillsammans hur tiden bäst kan förläggas utifrån såväl verksamhetens förutsättningar som studentens behov av inläsning av litteratur och genomförande av examinerande uppgifter samt förutsättningar för att nå kursmålen. Utgångspunkten är att tiden förläggs dagtid, vardagar. Om verksamheten bedrivs även kvällar och helger bör studenten förlägga några tillfällen under VFU-perioden på sådana tider.

Vid kortare sjukdom och ledighet kan handledaren och studenten tillsammans komma överens om hur den tiden ev. ska kompenseras, t.ex. om studenten bedöms ha missat viktiga moment i arbetet. Vid tveksamheter kontaktas studentens VFU-lärare för samråd. Vid längre frånvaro, mer än 1 vecka i sträck alternativt med upprepad korttidsfrånvaro, **ska alltid kontakt tas med studentens VFU-lärare**. Det kan bli aktuellt att upprätta en handlingsplan i för studentens fortsatta studier.

Vikariat/timanställning

Att vara student i verksamheten respektive anställd är två skilda roller som inte bör kombineras. Det kan bl.a. leda till oklarheter hos omgivningen, såväl hos personal som hos klienter eller brukare, om studentens roll och ansvar i olika situationer. Studenten bör därför inte erbjudas att vikariera eller inneha annan anställningsform eller uppdrag i verksamheten under VFU-perioden.

Bedömning och examination

Högskolan ansvarar för studentens examination av sin VFU. Kursen examineras genom följande moment:

- medverkande i tre seminarier med individuell skriftlig förberedelse
- deltagande i kursens PPU-moment,
- planering och genomförande av informationsdag,
- bedömning av VFU-läraren, med stöd av genomfört mittvärderingssamtal och slutbedömningsintyg från handledaren, om kursens verksamhetsförlagda del genomförts på ett godkänt sätt.

När VFU avslutas utfärdar handledaren ett slutbedömningsintyg gällande hur studentens bedöms ha uppnått kursmålen samt studentens frånvaro. Utfärdande av intyget ska ha föregåtts av en kontinuerlig diskussion mellan handledare och student om måluppfyllelse.

Kursens examinator kan med omedelbar verkan avbryta en students VFU om studenten visar sådana allvarliga brister i kunskaper, färdigheter och förhållningssätt att klienters eller medarbetares förtroende riskerar att skadas.

Om det, när som helst under VFU-perioden, råder tveksamheter om studenten kommer att nå kursens mål, eller i övrigt om studentens deltagande i verksamheten, ska studentens VFU-lärare snarast kontaktas.